

ЗНАЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ БАЗИ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Національний університет «Одеська політехніка»

Анотація: У статті досліджено визначення поняття «техніко-технологічної бази» та проаналізовано значення розвитку техніко-технологічної бази машинобудівного підприємства.

Ключові слова: техніко-технологічна база; технічна складова; технологічна складова; інноваційна діяльність; інвестиційна діяльність; виробнича діяльність.

Abstract: In article researches the definition of the concept of «technical and technological base» and analyzes the significance of the development of the technical and technological base of a machine-building enterprise.

Keywords: technical and technological base; technical component; technological component; innovative activity; investment activity; production activity.

В даний час, коли особливо гостро постало завдання вивести всі підприємства машинобудівного комплексу на передові рубежі науки і техніки, залишаються невикористаними численні резерви та інструменти прискорення техніко-технічного розвитку, виникає потреба у новому загальному напрямі техніко-технологічного оновлення підприємств машинобудування, що забезпечить ефективне функціонування та підвищить конкурентоспроможність машинобудівної галузі.

Сучасний стан промисловості країни, який характеризується значним фізичним і моральним зносом основних фондів, низьким рівнем фінансування, ускладнює переорієнтацію економіки на техніко-технологічну орієнтацію. Враховуючи важливість машинобудування як основи індустріалізації промислового комплексу, необхідним є впровадження у виробництво нових прогресивних технологій.

Питаннями розвитку технічної, технологічної та інноваційної бази машинобудівного підприємства та його значення для промисловості країни присвячені роботи таких вчених: М. Г. Грешин, В. М. Колот, О. Г. Мендрул [1], А. П. Колесніков [2], В. В. Лойко, Т. П. Макаровська [3], С. М. Рогач, Н. М. Суліма, Т. А. Гуцул [5], О.С. Свістунов [6], І. В. Соломніков [7].

Мета даної роботи полягає в дослідженні значення розвитку техніко-технологічної бази (ТТБ) машинобудівного підприємства.

В науковій літературі не існує єдиного визначення сутності поняття «техніко-технологічна база», тому найпоширеніші трактування цього поняття наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Визначення сутності поняття «техніко-технологічна база»

Автор	Визначення
М. Г. Грешин, В. М. Колот, О. Г. Мендрул [1].	«Системна сукупність найактивніших елементів виробництва, що визначає технологічний спосіб одержання продукції (виконання робіт, надання послуг), що здійснюється за допомогою машинного устаткування (обладнання, апаратів, приладів), різних транспортних, передавальних, діагностичних та інформаційних ресурсів, організованих в технологічні системи виробничих підрозділів і компанії в цілому».
В. В. Лойко, Т. П. Макаровська [3].	«Засоби виробництва і праці утворюють техніко-технологічну базу, яка являє собою сукупність найбільш активних елементів виробництва та визначає технологічний спосіб одержання кінцевої продукції».
С. М. Рогач, Н. М. Суліма, Т. А. Гуцул [5].	«Кількісна та якісна сукупність складових частин матеріально-технічної бази, що забезпечує виробництво продукції (виконання робіт, надання послуг) і визначає рівень розвитку всіх елементів процесу виробництва».

Джерело: розроблено автором на основі [1, 3, 5].

Дослідивши твердження вчених щодо визначення «техніко-технологічна база», можна сказати, що це сукупність спеціалізованих знарядь, предметів і методів праці, за допомогою яких виробляються певні види однорідної продукції чи надаються послуги, які задовольняють однорідні потреби. А сам розвиток техніко-технологічної бази – це процес удосконалення техніки та технології виготовлення товарів, а також професійних можливостей працівників з метою модернізації виробництва, підвищення його ефективності та якості товарів [2].

ТТБ машинобудівного підприємства включає такі складові: технологічна та технічна. Технологічна складова характеризується застосуванням технології (технологічних процесів) та містить три складові: виробництво заготовок; виробництво деталей; складання кінцевої продукції. Вона передбачає виконання окремих технологічних операцій (процесів), які випускають заготовки та напівфабрикати для деталей та вузлів майбутніх машин. Прикладами таких підприємств є підприємства з виробництва зварювальних конструкцій або литва. Одним із основних комплексів у промисловості України є машинобудування, на кінець 2022 р. дана галузь нараховує 6084 підприємства, тоді як на кінець 2021 р. було 7505 підприємств; понад 13,7% зайнятого промислово-виробничого персоналу у 2022 р., тоді як у 2021 р. цей показник склав 14,2% [4].

Розвиток машинобудування має важливе значення не тільки для промисловості, а й для економіки країни в цілому. Адже, потенціал та наявні виробничі можливості даної галузі є основою стратегічної стійкості національної економіки. Проаналізуємо як змінювалися обсяги реалізації промислової продукції (робіт, послуг) машинобудівної галузі України протягом 2020-2022 рр. (табл. 2)

Таблиця 2

Обсяги реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) за 2020-2022 рр.

	2020		2021		2022	
	млн. грн.	у % до підсумку	млн. грн.	у % до підсумку	млн. грн.	у % до підсумку
Промисловість	2481148,5	100,0	3589379,0	100,0	2811572,2	100,0
Видобувна промисловість	354563,6	11,2	576519,6	12,8	398090,7	14,2
Переробна промисловість	1602974,3	58,0	2200378,5	55,9	1505743,6	53,5
з неї						
Машинобудування	173078,0	6,1	204852,2	5,4	152924,4	5,4
Комп'ютери, електроніка, оптика	12313,3	0,5	14862,0	0,5	10625,6	0,4
Електротехнічне обладнання	31444,9	1,1	40708,6	1,0	27897,6	1,0
Виробництво механізмів і обладнання	60302,3	2,2	71661,7	2,0	37929,0	1,3
Виробництво автотранспортних засобів	27420,8	1,3	32581,3	1,0	35628,7	1,3
Виробництво ін. транспортних засобів	41596,7	1,0	45038,6	0,9	40843,5	1,4

Джерело: розроблено автором на основі [4].

За підсумками 2022 р. мало місце значне зниження відносної динаміки розвитку машинобудування. Причиною зниження розвитку даної галузі є нестабільний фінансово-економічний стан, зношеність обладнання та застаріла техніко-технологічна база, а також запровадження воєнного стану.

Механізм забезпечення розвитку ТТБ машинобудівного підприємства спрямований на ефективне управління процесом техніко-технологічного оновлення, що забезпечить перехід підприємства на новий техніко-технологічний рівень. Стратегічною метою розвитку ТТБ машинобудівного підприємства є забезпечення такого рівня техніко-технологічного розвитку, який дасть змогу перейти на новий технологічний спосіб виробництва машин. Основою розвитку ТТБ машинобудівного підприємства є інноваційна, інвестиційна та виробнича діяльність [7].

Інноваційна діяльність – це такий вид діяльності, який пов'язаний із науковими дослідженнями, розробками та іншими науково-технологічними досягненнями з метою виготовлення нового чи покращення існуючого продукту або технології виробництва. Оптимальною формою техніко-технологічних інновацій є наукова розробка, тому що вона є кінцевим етапом наукових досліджень і надалі товар, техніка чи технологія може бути передана у виробництво. Інвестиційна діяльність – це діяльність із залучення інвестиційних ресурсів.

Основним ресурсом інвестиційного забезпечення розвитку техніко-технологічної бази машинобудівного підприємства є власні ресурси (амортизаційні відрахування), позикові ресурси (кредитні кошти) та залучені ресурси (кошти іноземних та вітчизняних інвесторів). Виробнича діяльність – це діяльність виробничих структур машинобудівного підприємства, які готують програму техніко-технологічного оновлення підприємства відповідно до його техніко-технологічного стану. Дані структури визначають потреби в техніко-технологічних інноваціях підприємства, складають бюджет техніко-технологічних потреб та формують заявки потреб для інвесторів. Потреба в розвитку техніко-технологічної бази обумовлена кризовими явищами у функціонуванні підприємства. Як правило, сигналом до здійснення технологічних змін є зменшення обсягу продажу продукції і, відповідно, погіршення фінансових показників підприємства та показників ефективності виробництва. Важливою характеристикою сучасних технологій є їхня здатність до мінливості.

Значення розвитку техніко-технологічної бази машинобудівного підприємства полягає в наступному: розвиток науково-дослідної роботи з розроблення нових видів продукції; підвищення рівня механізації і автоматизації основних виробничих процесів впровадження прогресивних технологічних процесів у сфері машинобудування; механізація важких і трудомістких робіт; механізація управлінської та інженерної праці; модернізація устаткування; поліпшення виробничої системи управління, організації праці і виробництва; підвищення якості продукції машинобудування, яка відповідатиме міжнародним стандартам якості; удосконалення надійності й довговічності обладнання; впровадження високопродуктивних інструментів, пристосувань та інших засобів, що сприяють удосконаленню виробництва; впровадження енергозберігаючих технологій; покращення умов праці та техніки безпеки на машинобудівних підприємствах; ефективне використання виробничих фондів і підвищення рентабельності підприємства; удосконалення планування, обліку й аналізу на підприємстві машинобудування [6].

Отже, техніко-технологічний розвиток підприємств машинобудівної галузі є запорукою здатності підприємства виготовляти товари високого технологічного та якісного рівня. Техніко-технологічний розвиток має базуватися на основі оновлення матеріально-технічної бази виробництва, доцільного розставляння пріоритетів і вироблення дієвого механізму розвитку ТТБ підприємства. Основними напрямками розвитку ТТБ підприємств машинобудування є: оцінка стану наявної техніко-технологічної бази та визначення потреб виробництва; виготовлення конкурентоспроможних машин; виробництво машин та обладнання високої якості; збільшення обсягів вітчизняних наукових розробок та перспективних винаходів у сфері машинобудування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Економіка підприємства : підручник / упоряд. М.Г. Грецин, В.М. Колот, О.Г. Мендрул та ін. 4-те вид., перероб. і допов. Київ : Вид-во КНЕУ, 2009. 816 с.
2. Колесніков А.П., Петрик С.І. Об'єктивні передумови та напрямки оновлення техніко-технологічної бази підприємств. *Сталий розвиток економіки*. 2011. №1. С. 150-153.
3. Лойко В.В., Макаровська Т.П. Економіка підприємства : навч. посібник. Київ: КНУТД, 2015. 267 с.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL : <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 14.02.2024).
5. Рогач С.М., Суліма Н.М., Гуцул Т.А. Економіка підприємства (в схемах і таблицях) : навч. посібник. Київ : «ЦП «КОМПРИНТ», 2017. 509 с.
6. Свістунов О.С. Техніко-технологічне забезпечення стратегії сталого розвитку підприємств машинобудівної галузі. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. № 5. С. 199-202.
7. Соломніков І.В. Механізм забезпечення техніко-технологічного оновлення підприємств залізничного транспорту. *Економіка та управління підприємствами*. 2017. № 14. С. 189-195.

Епіфанова Ірина Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри Економіки, Національний університет «Одеська політехніка», Одеса, e-mail: i.n.epifanova@op.edu.ua

Трофимчук Олександр Вікторович, аспірант, Національний університет «Одеська політехніка», Одеса, e-mail: trofymchuk.ol96@gmail.com

Yepifanova Irina M., PhD in Economics, associate professor of the Department of Economics, Odessa Polytechnic National University, Odessa, e-mail: i.n.epifanova@op.edu.ua

Trofymchuk Oleksandr V., PhD student Odessa Polytechnic National University, Odessa, e-mail: trofymchuk.ol96@gmail.com